

Keynesiansk eller klassisk arbeidsløshet?

– Hvis jeg – som et tankeeksperiment – går til norske bedrifter (industribedrifter, detaljister, frisørforretninger, aviser etc.) og stiller alle følgende spørsmål: «Hvis du fikk sjansen til å selge mer enn du faktisk gjør til de priser som du i dag oppnår, ville du da være interessert i å utvide produksjonen?» Er noen i tvil om svaret? Jeg er det ikke – jeg er ganske overbevist om at de aller, aller fleste ville svare ja. Den slutning jeg må trekke, er at klassisk arbeidsløshet på det nærmeste er ukjent i Norge, sier Odd Aukrust i denne aktuelle kommentaren, som bygger på et innlegg han holdt i en paneldebatt under det 25. nordiske nasjonaløkonomiske møte i København, 16. og 17. august 1984.

AV
ODD AUKRUST*

Vi vet at sosialøkonomiske teoretikere i løpet av de siste 10–15 år har gjort en stor innsats for å utforske arbeidsløshetens årsaker og å angi botemidler mot den. Hvilke resultater er oppnådd?

Skal jeg dømme etter det som kom fram da spørsmålet ble diskutert på det nordiske nasjonaløkonomiske møte i København i august, er resultatet heller magert, sett fra et praktisk synspunkt. Det viktigste budskap vår profesjon har å gi, er nemlig at problemet ikke er enkelt: Det viser seg at implikasjonene for økonomisk politikk blir forskjellig alt etter hvilken type arbeidsløshet vi står overfor. Vi blir fortalt: Er arbeidsløsheten «keynesiansk», må totaletterspørselen stimuleres. Er arbeidsløsheten «klassisk», er botemidlet å bringe reallønnsnivået ned. Og er arbeidsløsheten «naturlig», bør vi helst ikke foreta oss noe som helst, for da har mar-

kedsmekanismen ordnet alt til det beste for alle.

Jeg beundrer det intellektuelle skarpsinn som har ledet til at vår profesjon i dag kan fastslå disse læresetninger. Men samtidig slår det meg at læresetningen må være av begrenset verdi for politikere som spør: «Hva skal vi nå rent praktisk foreta oss i dagens vanskelige situasjon?»

For en empirisk orientert økonom ligger det nær å spørre, som jeg spurte i København: Hvis det virkelig er slik at riktig arbeidsløshetspolitikk avhenger av arbeidsløshetens årsaker, er det ikke da på tide at profesjonen et øyeblikk forlater sine abstrakte modeller til fordel for empirisk arbeid? Bør vi ikke nå forsøke å fastslå om den arbeidsløshet vi står overfor er av det ene eller det annet slag? – At arbeidsløsheten skulle være «naturlig» kan vi se rolig bort fra; det praktisk betydningsfulle er å få fastslått om arbeidsløsheten er «klassisk» eller «keynesiansk».

Nå er vel dette ikke noen enkel sak. Jeg innser at vi ikke godt kan gå inn på arbeidskontorene og spørre de arbeidssøkende: Er du

klassisk arbeidsløs, eller er du rammet av keynesiansk ledighet?

Men det er andre muligheter. Vi kan anvende alminnelige prinsipper fra vitenskapsteorien: Ved deduksjon utlede teoremer som følger av bestemte hypoteser, og dernest undersøke empirisk om disse teoremer lar seg forene med faktiske observasjoner.

Hvis jeg har forstått teorien riktig, må en økonomisk tilstand med «klassisk» arbeidsløshet være preget av bl.a. følgende kjennetegn: (i) Til de gjeldende priser kan bedriftene få solgt alt hva de ønsker å selge, (ii) En økning i salget vil bare kunne finne sted dersom produktprisene stiger (eller kostnadene synker).

I motsetning til dette vil en økonomisk tilstand med «keynesiansk» ledighet være kjennetegnet ved: (i) Til de gjeldende priser ønsker bedriftene å selge mer, (ii) En økning i salget vil bare kunne finne sted dersom etterspørselen øker.

Rustet med denne innsikt gjør jeg nå et tankeeksperiment. Jeg går til norske bedrifter (industribedrifter, detaljister, frisørforretning-

Odd Aukrust

ger, aviser etc.) og stiller alle følgende spørsmål: «Hvis du fikk sjansen til å selge mer enn du faktisk gjør til de priser som du i dag oppnår, ville du da være interessert i å utvide produksjonen?» Er noen i tvil om svaret? Jeg er det ikke – jeg er ganske overbevist om at de aller, aller fleste ville svare ja. Den slutning jeg må trekke, er at klassisk arbeidsløshet på det nærmeste er ukjent i Norge.

Amerikanske erfaringer fra de siste år representerer en annen test. Vi vet at industriproduksjonen i USA har steget med 25 prosent fra slutten av 1982 til i dag. I følge klassisk teori skulle en slik produksjonsøkning for å være lønnsom måtte ledsages av stigende produktpriser. Hva observerer vi? At produsentprisindeksen for industrielle produkter nærmest har ligget i ro (økning desember 1982–april 1984 knapt 2 prosent), og at den ene industribedrift etter den annen har kunnet rapportere om sterkt økende fortjenester. Den slutning jeg må trekke, er at arbeidsløsheten heller ikke i USA har vært av den klassiske typen.

*Odd Aukrust er tidligere forskningsdirektør i Statistisk Sentralbyrå.

Aukrust beundrer det skarpsinn som ligger bak skillet mellom klassisk og keynesiansk arbeidsløshet, men er i tvil om det har noen praktisk verdi. Foto: Rune Lislerud/Samfoto.

Det amerikanske eksperiment har lært meg en ting til – nemlig at budsjettpolitikk virker, og at den virker nøyaktig slik som Keynes påsto.

Når klassisk teori beskriver virkelighetens verden så dårlig, er forklaringen selvsagt at teoriens forutsetninger er urealistiske. Spesielt suspekt er antagelsen om at den typiske produsent er kvantumstilpasser, og at han tilpasser seg på en stigende grensekostnadskurve. Det er etter mitt skjønn mer realistisk å anta at den typiske produsent er prissetter, at han har en grensekostnadskurve som innenfor det aktuelle område er horisontal eller bare svakt stigende, og at han setter sin pris noe over de variable kostnader, slik at økt salg vil gi økt dekningsbidrag.

I en slik verden vil arbeidsløsheten være «keynesiansk», i den forstand at økt aggregert etterspørsel vil bli besvart med økt produksjon og redusert arbeidsløshet, og uten at produktprisene nødvendigvis

behøver å stige av den grunn. (En annen sak er at redusert arbeidsløshet selvsagt kan tenkes å få virkninger for prisene i arbeidsmarkedet og ad denne vei indirekte også på produktprisene og dermed for inflasjonstallene.)

Jeg bør understreke at jeg i hele mitt resonnement har hatt en lukket økonomi (verden som helhet) i tankene. Jeg er ikke blind for at det i en åpen økonomi, hvor produktprisene i stor utstrekning er bestemt utenfra, – i hvert fall på lengre sikt – vil kunne forekomme «kostnadsbestemt arbeidsløshet». I en åpen økonomi er derfor økt etterspørsel ikke nødvendigvis under alle omstendigheter et egnet botemiddel mot arbeidsløshet.

Men i relasjon til den industrialiserte verden som helhet er jeg Keynesianer: Jeg tror at en økonomisk politikk med sikte på å stimulere den aggregerte etterspørsel er nødvendig for å bringe arbeidsløsheten ned.

KOMMUNALDEPARTEMENTET

FØRSTEKONSULENT/KONSULENT – KOMMUNAL ØKONOMI

Kommunaldepartementet har sammen med Finansdepartementet hovedansvar for å utarbeide det økonomiske opplegget overfor kommunene og fylkeskommunene. Kommunaldepartementet har videre ansvar for fordelingspolitikken overfor kommunene og samordning av statlige tiltak overfor kommunesektoren.

Som resultat av nye og økende oppgaver på dette feltet (bl.a. utarbeiding og drift av nytt inntektssystem for kommunene) ønsker departementet å styrke staben innen kommunal økonomi. På denne bakgrunn søker Kommunalavdelingen økonom til arbeidet med økonomisk analyse av kommunesektoren, fastsetting av de makroøkonomiske rammebetingelser og vurdering av den økonomiske situasjon i spesifikke kommuner og fylkeskommuner.

Kommunalavdelingen har et bredt faglig miljø med hovedinnslag av økonomer. Arbeidet vil innebære nær kontakt med Finansdepartementet og Statistisk Sentralbyrå.

En ønsker å tilsette sosialøkonom, siviløkonom, samfunnsviter med økonomi som hovedfag eller tilsvarende høyere økonomisk utdanning.

Erfaring fra arbeid med kommunal økonomi og kjennskap til EDB er en fordel. Kvinner oppfordres til å søke. Også nyutdannede kandidater kan søke.

**Nærmere opplysninger med
underdirektør Lars Wilhelmsen eller byråsjef Jan Solberg, tlf. 20 22 70.
Lønnstrinn 24/18–22.
Søknadsfrist 29. november 1984.**